

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Κοινή ανακοίνωση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων — Σύνδεση της Ευρώπης και της Ασίας — Δομικά στοιχεία μιας στρατηγικής της ΕΕ»

[JOIN(2018) 31 final]

(2019/C 228/14)

Εισηγητής: ο κ. **Jonathan PEEL**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 14.12.2018
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Εξωτερικές σχέσεις
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	26.2.2019
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	20.3.2019
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	542
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	133/2/1

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) εκφράζει την ικανοποίησή της για τη δημοσίευση της κοινής ανακοίνωσης με τίτλο «Σύνδεση της Ευρώπης και της Ασίας — Δομικά στοιχεία μιας στρατηγικής της ΕΕ»⁽¹⁾, η οποία εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μαζί με την Υπατη Εκπρόσωπο της ΕΕ στις 19 Σεπτεμβρίου 2018.

1.1.1. Η πρωτοβουλία αυτή είναι πολύ επίκαιρη. Η παγκόσμια τάξη μεταβάλλεται με τον ταχύτερο ρυθμό των τελευταίων τριάντα σχεδόν ετών, η μεταπολεμική διεθνής εμπορική τάξη αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, η ισορροπία της παγκόσμιας οικονομικής ισχύος μετατοπίζεται προς τα ανατολικά και η ασιατική συνολική αγοραστική δύναμη αυξάνεται εκθετικά.

1.2. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι με την ανακοίνωση χάθηκε μια σοβαρή ευκαιρία. Η ΕΟΚΕ σημειώνει με μεγάλη ανησυχία τον αριθμό των σημαντικών στρατηγικών κενών. Δεν έχουν συνεκτιμηθεί οι βασικές οικονομικές και γεωπολιτικές πραγματικότητες. Φαίνεται ότι δεν υπάρχει επαρκής φιλοδοξία ούτε νέος τρόπος σκέψης για το μέλλον. Δεν αξιοποιείται η ευκαιρία να δοθεί πραγματικό βάθος στο όραμα για τη μελλοντική ανάπτυξη της σχέσης και της σύνδεσης της ΕΕ με την Ασία, ενώ ελάχιστα εμφανής είναι η αναγνώριση της ευρείας πολυμορφίας ή πολυπλοκότητάς της.

1.2.1. Δεν υπάρχει χάρτης πορείας ούτε σαφής ένδειξη των στρατηγικών στόχων της ΕΕ, είτε αυτοί είναι συμπληρωματικοί είτε ανταγωνιστικοί.

1.2.2. Η ΕΟΚΕ διερωτάται για τις τόσο λίγες ή ακόμη και ανύπαρκτες αναφορές σε πολλές πρόσφατες καθοριστικής σημασίας εξελίξεις που επηρεάζουν τόσο την ΕΕ όσο και την Ασία. Για παράδειγμα:

- δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια να εντοπιστεί κάποια από τις σημαντικές στρατηγικές προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει η Ευρώπη στις μελλοντικές της σχέσεις με την Ασία·
- δεν υπάρχει καμία ενθάρρυνση ή αξιολόγηση των ζητημάτων συνδεσιμότητας ή επενδύσεων που έχουν ξεκινήσει από την Ασία και που κατευθύνονται κυρίως ή εν μέρει προς την Ευρώπη·
- δεν γίνεται καμία αναφορά στις σημαντικές συμφωνίες εμπορικής ή οικονομικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και των πρωτοπόρων χωρών της Ασίας, οι οποίες είτε είναι ήδη σε ισχύ είτε είναι ακόμη υπό εξέλιξη: είναι εκπληκτική η παράλειψη οποιασδήποτε αναφοράς στην πρόσφατη συμφωνία οικονομικής εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιαπωνίας, που είναι η πιο σημαντική συμφωνία του είδους αυτού (και η οποία πλέον έχει τεθεί σε ισχύ)·
- δεν αναφέρεται το πλαίσιο της «συνδεσιμότητας των λαών», στον υφιστάμενο διάλογο της κοινωνίας πολιτών μεταξύ ΕΕ και Ασίας, ιδιαίτερα στα εμβληματικά όργανα παρακολούθησης της κοινωνίας πολιτών που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο των εν λόγω εμπορικών συμφωνιών·

(1) JOIN(2018) 31 final

- δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια να αξιολογηθεί ο δυνητικός ρόλος της κοινωνίας πολιτών, παρά τον προαναφερθέντα ενεργό ρόλο παρακολούθησης, δεδομένου κυρίως ότι δεν υπάρχει τέτοια παράδοση στην Ασία·
- δεν εξετάζονται τα κοινωνικά ζητήματα, παρά το γεγονός ότι αυτά συχνά αποτελούν βασικό θέμα για τέτοια όργανα - συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των βασικών συμβάσεων της ΔΟΕ, της προώθησης της ισότητας των φύλων (Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 5) ή ακόμη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων·
- δεν αναφέρεται η κινεζική πρωτοβουλία «Μία Ζώνη, Ένας Δρόμος», («Belt and Road»(BRI)) — παρά το ότι δεν απευθύνεται μόνο στην Ευρώπη αλλά επηρεάζει και όλες τις άλλες ασιατικές χώρες και προτείνει αποτελεσματική οικονομική στήριξη, εμπόριο και υποδομές·
- δεν λαμβάνεται υπόψη το δυναμικό της BRI να αναλαμβάνει μεγάλες οφειλές χωρίς να δημιουργεί πολλές νέες θέσεις εργασίας ούτε εξετάζονται οι πιθανές στρατηγικές της ευκαιρίες ή προκλήσεις για την Ευρώπη·
- δεν εξετάζεται, παρά μόνο περιστασιακά, η στρατηγική της ΕΕ για την Κεντρική Ασία, ούτε το πώς επηρεάζεται αυτή από το στρατηγικό παιχνίδι εξουσίας στην περιοχή στο οποίο συμμετέχουν η Κίνα, η Ρωσική Ομοσπονδία και πολλοί άλλοι, συμπεριλαμβανομένων του Ιράν, της Τουρκίας και της Ινδίας·
- δεν γίνεται καμία αναφορά στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωση ούτε αξιολόγηση αυτής, η οποία έχει συσταθεί από τη Ρωσία και περιλαμβάνει τόσο ευρωπαϊκές όσο και χώρες της Κεντρικής Ασίας, με φιλοδοξίες για περαιτέρω επέκταση·
- δεν αναφέρονται η διαχείριση της ζήτησης ενέργειας και τα ανταγωνιστικά συμφέροντα για τους τεράστιους πόρους υδρογονανθράκων που υπάρχουν στην Κεντρική Ασία – εκτός από την αναφορά «να υποστηρίξει την ενεργειακή συνδεσιμότητα μεταξύ των εταιρών και με τους εταίρους της στην Ασία»·
- δεν αναφέρονται οι τρέχουσες πρωτοβουλίες συνδεσιμότητας στους τομείς των μεταφορών ή της ενέργειας, όπως π.χ. η διακυβερνητική επιτροπή για τον διάδρομο μεταφορών Ευρώπη-Καύκασος-Ασία (TRACECA/*Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia*) (?).·
- δεν καταβάλλεται καμία προσπάθεια σύνδεσης των μεταφορών και της ανάγκης υποδομών στην περιοχή με τον Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 9, για παράδειγμα, ο οποίος καλύπτει τις υποδομές·
- ομοίως, μικρή αναφορά γίνεται στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τόσο η ΕΕ όσο και η Ασία όσον αφορά την επίτευξη των στόχων που απορρέουν από τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα, ιδίως σε σχέση με την περιβαλλοντική ρύπανση·
- δεν αναφέρεται ο αυξανόμενος κίνδυνος ένοπλων συγκρούσεων, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης του διαστήματος και της ψηφιακής τεχνολογίας, ή η ανάγκη διαλόγου με τις ασιατικές χώρες για το θέμα αυτό·
- δεν αναφέρεται ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος συνεργασίας με τις ασιατικές χώρες για την ενίσχυση των διεθνών οργανισμών, ιδίως του ΠΟΕ·
- γίνεται μόνο περιστασιακή αναφορά στην Ινδία, παρά το μέγεθος και τη δυναμική της ισχύ – και μία μόνο στο Ιράν, έναν ολόένα και σημαντικότερο παράγοντα στην ευρύτερη περιοχή·

1.3. Η ΕΟΚΕ επικροτεί, ωστόσο, την έμφαση που δίδει η ανακοίνωση στη βιώσιμη, ολοκληρωμένη και βάσει κανόνων συνδεσιμότητα. Ορθώς τονίζει τη σημασία να προωθηθεί «μια κυκλική οικονομία, χαμηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και ένα μέλλον ανθεκτικό στην κλιματική αλλαγή, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) και οι στόχοι που καθορίζονται στη Συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα».

1.4. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι επιτακτική ανάγκη η ΕΕ να απαντήσει επίσημα στην πρωτοβουλία BRI.

1.4.1. Πολλοί ανέμεναν ότι η παρούσα ανακοίνωση θα αποτελούσε βασικό στοιχείο της απάντησης της ΕΕ στην BRI, ωστόσο δεν γίνεται σχετική μνεία. Αρχικά, η πρωτοβουλία BRI ονομαζόταν «οικονομική ζώνη του δρόμου του μεταξιού» («*Silk Road Economic Belt*») – με τον «Δρόμο του Μεταξιού» («*Silk Road*») να αποτελεί την ιστορική οδό σύνδεσης ΕΕ-Ασίας. Η ΕΕ διατηρεί ήδη στρατηγική εταιρική σχέση με την Κίνα. Η πρωτοβουλία BRI επιδιώκει επίσης να οικοδομήσει πραγματικούς δεσμούς μεταξύ Ασίας και Ευρώπης, ενώ η ανακοίνωση είναι πιο αόριστη.

(?) www.traceca-org.org/en/traceca/

1.4.2. Η ΕΟΚΕ υπογραμμίζει την ιδιαίτερη σύνδεση που επιχειρεί η Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁽³⁾ μεταξύ της πρωτοβουλίας BRI και του «σχήματος» «16 + 1» ανάμεσα στην Κίνα και 16 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (συμπεριλαμβανομένων 11 κρατών μελών). Στην εν λόγω έκθεση εκφράζονταν φόβοι ότι η δέσμευση της Κίνας να επενδύσει 3 δισεκατ. δολάρια ΗΠΑ σε υποδομές στις χώρες αυτές θα μπορούσε να δημιουργήσει «μεγάλα χρέη» των αντίστοιχων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων «σε κρατικές κινεζικές τράπεζες [...] και λίγες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη». Η ανακοίνωση δίνει μεγάλη έμφαση στη δημοσιονομική βιωσιμότητα και την καινοτόμο χρηματοδότηση, αγνοεί όμως την ανησυχία αυτή.

1.4.3. Η ΕΟΚΕ θεωρεί καθοριστικής σημασίας να θεωρηθεί μια επίσημη σύνδεση μεταξύ της BRI και των ΣΒΑ. Η ανακοίνωση δίδει έμφαση στους ΣΒΑ. Η Στρογγυλή Τράπεζα ΕΕ-Κίνας, στην οποία συμμετέχουν τόσο η ΕΟΚΕ όσο και το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο της Κίνας, έχει εγκρίνει δύο φορές σε πρόσφατες συνεδριάσεις αυτήν τη σύνδεση.

1.4.4. Η BRI πρέπει να λειτουργεί αμφίδρομα. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με το εμπορικό επιμελητήριο της ΕΕ στην Κίνα (EUCCC/EU Chamber of Commerce in China) ότι το μέλλον της εξαρτάται από την αμφίδρομη και ισορροπημένη εμπορική και επενδυτική ροή. Αυτό θα απαιτήσει από την Κίνα να ανοίξει τις αγορές της. Οι επιχειρήσεις της ΕΕ έχουν επίσης εκφράσει ανησυχίες, ζητώντας μεγαλύτερη ενημέρωση και διαφάνεια προτού μπορέσουν να συμμετάσχουν σε έργα που βασίζονται στην BRI. Οι ανησυχίες αυτές είναι εξίσου σημαντικές σε παλαιότερο επίπεδο.

1.5. Η ΕΟΚΕ συνιστά θερμά να διατεθούν πολύ περισσότεροι πόροι στις σχέσεις της ΕΕ με την Ασία, «πατρίδα», όπως επισημάνει η ΕΥΕΔ, «των δύο τρίτων των φτωχών του κόσμου». Σε σύγκριση με το πολύ μεγαλύτερο ποσοστό του προϋπολογισμού της ΕΕ για την ανάπτυξη που διατίθεται στην Αφρική και τη Λατινική Αμερική, οι πόροι που προορίζονται για πολύ φτωχότερες χώρες της Ασίας είναι ανεπαρκείς.

1.6. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εστιάσει τα μέσα της εξωτερικής οικονομικής πολιτικής, που υποστηρίζουν τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και ιδίως τις κοινοπραξίες και τα οποία υφίστανται ήδη για την Αφρική στο πλαίσιο του προγράμματος InvestEU, προκειμένου να καλύψουν επίσης την Ασία και άλλες περιοχές του κόσμου. Αυτή η στήριξη πρέπει επίσης να παρέχεται με σεβασμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων σε τρίτες χώρες που λαμβάνουν ξένες επενδύσεις.

1.7. Το τμήμα που αφορά την ενέργεια είναι πολύ συνοπτικό. Η ΕΟΚΕ ζητεί να αξιοποιηθεί η σημαντική εμπειρία που διαθέτει η ΕΕ στην ενίσχυση της συνεργασίας προκειμένου να βελτιωθεί η ενεργειακή απόδοση και να αναπτυχθούν πλήρως εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Παρατηρούμε επίσης ότι δεν γίνεται καμία αναφορά ούτε στα ποικίλα ανταγωνιστικά συμφέροντα για τους τεράστιους πόρους υδρογονανθράκων που υπάρχουν στην Κεντρική Ασία και με λύπη διαπιστώνουμε ότι δεν αναφέρεται το νερό, ένα ακόμη εξαιρετικά σημαντικό, δυνητικά επικίνδυνο και ζωτικό στρατηγικό αγαθό.

1.8. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για τις παρατηρήσεις της ανακοίνωσης σχετικά με την ψηφιακή συνδεσιμότητα, ιδίως δε την έκκληση προς την ΕΕ «να προωθήσει ένα ειρηνικό, ασφαλές και ανοικτό περιβάλλον ΤΠΕ και, παράλληλα, να αντιμετωπίσει τις απειλές κατά της ασφάλειας του κυβερνοχώρου και να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες στο διαδίκτυο, καθώς και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Ωστόσο, είναι άκρως απογοητευτικό το γεγονός ότι δεν γίνεται καθόλου λόγος για τον τρόπο αντιμετώπισης των ευρωπαϊκών ή ασιατικών χωρών που υιοθετούν πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις στα θέματα αυτά.

1.9. Η ΕΟΚΕ εκπλήσσεται από την απλή αναφορά ότι η ΕΕ «θα πρέπει να εργαστεί για τη σύνδεση του καλά αναπτυγμένου Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) με δίκτυα στην Ασία»: επαναλαμβάνουμε τη σύστασή μας που διατυπώθηκε για πρώτη φορά το 2011⁽⁴⁾ και σύμφωνα με την οποία οι προτεινόμενοι διάδρομοι μεταφορών της Κίνας και της ΕΕ πρέπει να ευθυγραμμιστούν πλήρως, ιδίως οι σιδηροδρομικές υποδομές όπου είναι δυνατόν.

1.9.1. Επίσης, η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τη σύστασή της του 2015 ότι η ΕΕ θα πρέπει να καταβάλει περισσότερες προσπάθειες για να τελεφορηθεί το έργο της TRACECA, ούτως ώστε «να επισπευθεί η ανάπτυξη μιας βιώσιμης αλυσίδας υποδομών που θα διασφαλίζει πολυτροπικές μεταφορές (κυρίως σιδηροδρομικές και οδικές υποδομές) μέσω της διασύνδεσης του διαδρόμου με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)».

2. Το πλαίσιο: η σημασία της Ασίας για την ΕΕ

2.1. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι αποτελεί επίσημο αποδέκτη της κοινής ανακοίνωσης με τίτλο «Σύνδεση της Ευρώπης και της Ασίας — Δομικά στοιχεία μιας στρατηγικής της ΕΕ», η οποία εκδόθηκε λίγο πριν από τη 12η σύνοδο κορυφής της ASEM⁽⁵⁾ στις Βρυξέλλες, τον Οκτώβριο του 2018.

2.2. Η παρούσα πρωτοβουλία για τον καθορισμό μιας στρατηγικής όσον αφορά τη συνδεσιμότητα Ευρώπης-Ασίας είναι εξαιρετικά επίκαιρη. Ο κόσμος υφίσταται θεμελιώδεις, διαρθρωτικές αλλαγές. Η αυξανόμενη οικονομική ισχύς και η αγοραστική δύναμη της Ανατολής ενισχύονται, η παγκόσμια εμπορική τάξη αντιμετωπίζει τις μεγαλύτερες προκλήσεις της ιστορίας της λόγω της επιβολής από την αμερικανική κυβέρνηση μονομερών εισαγωγικών δασμών και των προκλήσεων που θέτει έναντι του ΠΟΕ: η ΕΕ αντιμετωπίζει πρωτοφανείς εσωτερικές προκλήσεις, ενώ πολλές χώρες υφίστανται επίσης σοβαρές εσωτερικές μεταβολές (π.χ. το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τουρκία) ή επανέρχονται στο προσκήνιο, όπως η Ρωσία ή το Ιράν.

⁽³⁾ EP 2017/2274(INI), 11 Ιουλίου 2018.

⁽⁴⁾ Γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ με θέμα «Η συμβολή της κοινωνίας των πολιτών στην επανεξέταση της στρατηγικής ΕΕ — Κεντρικής Ασίας» (EE C 242, της 23.7.2015, σ. 1), και «Ο ρόλος της ΕΕ και η σχέση της με την Κεντρική Ασία και η συμβολή της κοινωνίας των πολιτών» (EE C 248, της 25.8.2011, σ. 49).

⁽⁵⁾ Ευρασιατική σύνοδος, αποτελούμενη από 30 ευρωπαϊκές και 21 ασιατικές χώρες.

2.2.1. Η σύνδεση ΕΕ-Ασίας υπάρχει εδώ και χιλιετίες. Πριν από την ανακάλυψη της θαλάσσιας οδού το 1497, αυτή η σύνδεση πραγματοποιούνταν κυρίως μέσω του γνωστού σήμερα και ως «Δρόμου του Μεταξίου» (Silk Road). Ο δρόμος αυτός κάλυπτε πολλά περισσότερα από το εμπόριο: περιλάμβανε όλες τις μετακινήσεις που αφορούσαν αγαθά, ιδέες και λαούς, από την πολιτιστική, ιατρική και θρησκευτική αλληλεπίδραση μέχρι την πρόσβαση σε βασικούς πόρους και την τεχνολογική καινοτομία. Από την Ασία, οι δρόμοι προς τα δυτικά αφορούσαν και την πρόσβαση στην Αφρική, στοιχείο το οποίο επανεργοποιείται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας BRI της Κίνας.

2.3. Τέσσερις μεγάλες ασιατικές χώρες συγκαταλέγονται μεταξύ των δέκα κύριων εμπορικών εταίρων της ΕΕ, ήτοι η Κίνα, η Ιαπωνία, η Δημοκρατία της Κορέας και η Ινδία. Άλλες επτά ασιατικές χώρες εμφανίζονται μεταξύ των κορυφαίων τριάντα. Από αυτές, η ΕΕ έχει ήδη διαπραγματευθεί σημαντικές συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών (ΣΕΣ) ή συμφωνίες οικονομικής εταιρικής σχέσης (ΣΟΕΣ) με τη Δημοκρατία της Κορέας (8η μεγαλύτερη εταίρος), η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2011, με την Ιαπωνία (6η), η οποία είναι πλέον σε ισχύ, και με τη Σιγκαπούρη (14η) και το Βιετνάμ (19ος), όπου δεν έχει ζητηθεί ακόμη η συγκατάθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι διαπραγματεύσεις για συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών της ΕΕ με την Ινδονησία (29η), τη Μαλαισία (21η) και την Ταϊλάνδη (24η) και άλλες χώρες του Συνδέσμου Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) είτε βρίσκονται σε εξέλιξη είτε έχουν περιέλθει σε τέλος.

2.3.1. Κάθε μία από τις υπογεγραμμένες ΣΕΣ ή ΣΟΕΣ περιλαμβάνει ένα ισχυρό κεφάλαιο για το Εμπόριο και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, το οποίο συνεπάγεται ενεργό ρόλο παρακολούθησης της κοινωνίας πολιτών και με το οποίο ασχολείται ενεργά, με τη σειρά της, η ΕΟΚΕ (καλύπτεται εκτενώς σε άλλες πρόσφατες γνωμοδοτήσεις της ΕΟΚΕ⁽⁶⁾). Έχουν επίσης υπογραφεί ξεχωριστές συμφωνίες προστασίας των επενδύσεων, τόσο με τη Σιγκαπούρη όσο και με το Βιετνάμ, ωστόσο δεν έχουν επιτευχθεί ακόμη συμφωνίες με την Ιαπωνία.

2.3.2. Από την άλλη, οι διαπραγματεύσεις με την Κίνα (2η) για μια ολοκληρωμένη, αυτόνομη επενδυτική συμφωνία ξεκίνησαν το 2013, προχωρούν, όμως, με αργό ρυθμό: σε εξέλιξη βρίσκεται ο 20ός γύρος των διαπραγματεύσεων. Οι διαπραγματεύσεις για ΣΕΣ με την Ινδία (9η), που ξεκίνησαν το 2007, έχουν, ωστόσο, παύσει από το 2013.

2.3.3. Η ΕΟΚΕ διαπιστώνει με μεγάλη έκπληξη ότι η παρούσα ανακοίνωση δεν αναφέρεται σε καμία από αυτές τις συμφωνίες ή διαπραγματεύσεις.

2.4. Η Ασία αντιπροσωπεύει περίπου 60 % του παγκόσμιου πληθυσμού, περίπου 35 % των εξαγωγών της ΕΕ και 45 % των εισαγωγών της. Εκτός από βιομηχανικούς εταίρους υψηλού εισοδήματος και δυναμικές αναδυόμενες οικονομίες, η Ασία «φιλοξενεί επίσης τα δύο τρίτα των φωταίων του κόσμου», όπως επισημαίνει ο ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYΕΔ)⁽⁷⁾. Η EYΕΔ διαπιστώνει ότι «η αναπτυξιακή συνεργασία εξακολουθεί να αποτελεί θέμα προτεραιότητας της ημερήσιας διάταξης της ΕΕ για την Ασία», με τη διάθεση περισσότερων από 5 δισεκατομμύρια ευρώ και προσθέτει ότι «αναπτύσσονται από κοινού πολιτικές για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, όπως είναι η κλιματική αλλαγή, η βιώσιμη ανάπτυξη, η ασφάλεια και η σταθερότητα, η διακυβέρνηση και τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και η πρόληψη και η αντιμετώπιση φυσικών και ανθρωπιστικών καταστροφών». Ωστόσο, τα ποσά που διατίθενται για την Αφρική και τη Λατινική Αμερική είναι συγκριτικά πολύ μεγαλύτερα.

2.5. Η Ασία καλύπτει μια τεράστια ποικιλία λαών και πολιτισμών, και κατά συνέπεια δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με ενιαίο τρόπο. Δεν μπορεί ποτέ να παρομοιάζεται με την ΕΕ. Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η προσέγγιση των κοινωνικών ζητημάτων ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των χωρών της Ασίας. Εκτός από τους οικονομικούς κολοσσούς της Ανατολικής Ασίας και της Ινδίας (όπου η οικονομική ανάπτυξη δεν έχει ακόμη ανταποκριθεί στις προσδοκίες), οι ασιατικές χώρες διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό. Ακόμη και τα μέλη του Συνδέσμου Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN) διαφέρουν, με τη Σιγκαπούρη από τη μία πλευρά και τις τρεις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, τη Μιανμάρ, το Λάος και την Καμπούτζη από την άλλη.

2.6. Η ΕΟΚΕ, από την πλευρά της, έχει εκπονήσει πρόσφατα αρκετές γνωμοδοτήσεις για την Ασία, ιδιαίτερα όσον αφορά τις εμπορικές και επενδυτικές διαπραγματεύσεις της ΕΕ, καθώς και δύο γνωμοδοτήσεις για την Κεντρική Ασία⁽⁸⁾, τη δεύτερη το 2015, κατόπιν αιτήματος της τότε λετονικής Προεδρίας της ΕΕ.

3. Γενικές παρατηρήσεις: δομικά στοιχεία;

3.1. Είναι ευπρόσδεκτη η έμφαση που δίδει η ανακοίνωση στη βιώσιμη, ολοκληρωμένη και βασισμένη σε κανόνες συνδεσιμότητα, παρότι κάπως γενική ως προς το χαρακτήρα της. Αυτό περιλαμβάνει την προστασία του περιβάλλοντος, την ασφάλεια και την προστασία, καθώς και τα εργασιακά και ατομικά δικαιώματα, παράλληλα με την ανάγκη δικαίου και διαφανούς ανταγωνισμού. Τονίζει επίσης τη σημασία να προωθηθεί «μια κυκλική οικονομία, χαμηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και ένα μέλλον ανθεκτικό στην κλιματική αλλαγή, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) και οι στόχοι που καθορίζονται στη Συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα».

3.2. Η ΕΟΚΕ θα ανησυχούσε βαθύτατα εάν η ανακοίνωση δεν είχε θίξει όλα αυτά τα θέματα, ιδίως επειδή τα εν λόγω βασικά ζητήματα έχουν επισημανθεί και αναπτυχθεί από τη δημοσίευση της ανακοίνωσης που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το εμπόριο το 2006 με τίτλο «Η Ευρώπη στον κόσμο». Επιδίωξη της ανακοίνωσης ήταν να διασφαλιστεί ότι τα οφέλη της ελευθέρωσης του εμπορίου «μεταβιβάζονται στους πολίτες. Όπως επιδιώκουμε την κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή στο εσωτερικό, έτσι θα πρέπει να προσπαθήσουμε να προαγάγουμε τις αξίες μας καθώς και τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά μας πρότυπα και την πολιτισμική μας πολυμορφία σε όλο τον κόσμο»⁽⁹⁾. Τα θέματα αυτά εξετάστηκαν διεξοδικά στην ανακοίνωση του 2015 με τίτλο «Εμπόριο για όλους»⁽¹⁰⁾.

⁽⁶⁾ Βλέπε γνωμοδοτήσεις με θέμα (i) Ο ρόλος των εσωτερικών συμβουλευτικών ομάδων στην παρακολούθηση της εφαρμογής των συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών, (ii) Εμπόριο για όλους: Προς μια πιο υπεύθυνη πολιτική για το εμπόριο και τις επενδύσεις (EE C 264, της 20.7.2016, σ. 123), και (iii) κεφάλαια για το εμπόριο και τη βιώσιμη ανάπτυξη στις συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών της ΕΕ (EE C 227, της 28.6.2018, σ. 27).

⁽⁷⁾ https://eeas.europa.eu/regions/asia/334/asia_en

⁽⁸⁾ Βλέπε υποσημείωση 4.

⁽⁹⁾ COM(2006) 567 final, σημείο 3.1.iii.

⁽¹⁰⁾ COM(2015) 497 final

3.3. Επομένως, υποστηρίζουμε σθεναρά τη βασική παραδοχή της κοινής ανακοίνωσης, η οποία έχει προτρεπτικό ύφος. Εντούτοις, φαίνεται να μην λαμβάνονται υπόψη πολλές πρόσφατες εξελίξεις εντός της Ασίας, ιδίως όσες ενδέχεται να αποτελέσουν με την πάροδο του χρόνου στρατηγικές προκλήσεις για την ίδια την Ευρώπη. Οι εξελίξεις αυτές ποικίλλουν, όπως καταδεικνύεται από τα σχετικά παραδείγματα: η πρωτοβουλία BRI, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO/*Shanghai Cooperation Organisation*), ή η αυξημένη διασύνδεση μεταξύ Ρωσίας, Κίνας, Κεντρικής Ασίας, Τουρκίας, Ιράν και ακόμη και Ινδίας, κυρίως όσον αφορά την ενέργεια και τις μεταφορές.

3.3.1. Είναι πολύ απογοητευτικό το ότι δεν αξιοποιήθηκε η ευκαιρία να δοθεί πραγματικό βάθος στο όραμα για τη μελλοντική ανάπτυξη της σχέσης και της συνδεσιμότητας της ΕΕ με την Ασία. Δεν εξετάζεται τι μπορεί να θέλουν οι ασιατικές χώρες με τη σειρά τους από την ΕΕ: επενδύσεις; Αγορές; Βοήθεια για την ανάπτυξη ικανοτήτων; Το έγγραφο μοιάζει περισσότερο με κατάλογο «δομικών στοιχείων» που ήδη υπάρχουν, χωρίς καμιά φιλοδοξία όσον αφορά το τι επιθυμεί να χτίσει η ΕΕ θετικά για το μέλλον. Δεν διακρίνονται νέες, προορατικές ιδέες στο σκεπτικό, πολλών δε μάλλον ένας «μη συμβατικός τρόπος σκέψης» (*thinking outside the box*).

Ίσως να μην ήταν ποτέ αυτός ο στόχος της κοινής ανακοίνωσης, θεωρούμε, εντούτοις, ότι έχουν χαθεί πολλές σημαντικές ευκαιρίες. Αυτά έχουν ήδη περιγραφεί λεπτομερώς παραπάνω.

4. Συνδεσιμότητα

4.1. Το βασικό θέμα της ανακοίνωσης είναι η συνδεσιμότητα. Ακολουθεί τον ορισμό που καθορίστηκε από την υπουργική συνάντηση της ASEM, τον Νοέμβριο του 2017. Παρά το γεγονός ότι η συνδεσιμότητα αποτέλεσε, με τη σειρά της, κεντρικό θέμα στη διάσκεψη κορυφής του 2018, η ASEM δεν εξετάζεται στην προτεινόμενη ανακοίνωση. Η συνδεσιμότητα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, χωρισμένων σε έξι συγκεκριμένους τομείς. Περιλαμβάνονται οι σιδηροδρομικές, οδικές, αεροπορικές και θαλάσσιες υποδομές, οι ενεργειακές υποδομές (ηλεκτρική ενέργεια, φυσικό αέριο), οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), η τεχνητή νοημοσύνη και τα ευφυή δίκτυα και οι εμπορικές και επενδυτικές σχέσεις, καθώς και η βασική διάσταση της συνδεσιμότητας των λαών.

4.2. Στη «βιώσιμη συνδεσιμότητα», η ανακοίνωση προσθέτει τη «δημοσιονομική βιωσιμότητα», η οποία επεκτείνεται σε μεταγενέστερο τμήμα σε «διεθνείς συμπράξεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα» και καλύπτεται σε βάθος. Ενώ περιλαμβάνεται αναφορά στην Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων σε Έργα Υποδομής (AIIB), η οποία δεν είναι καθόλου αρεστή στις ΗΠΑ, δεν γίνεται αναφορά στις ανησυχίες που εξέφρασε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ⁽¹⁾ σχετικά με την «κινεζική πρωτοβουλία 16 + 1» που δημιουργεί μεγάλα χρέη και λίγες θέσεις εργασίας στην Ευρώπη, ούτε στο ότι τα αποτελέσματα αυτά δεν θα σταματούν στα σύνορα της ΕΕ. Αυτό ακολούθησε την υπόσχεση της Κίνας στη διάσκεψη κορυφής του 2017 να επενδύσει 3 δισεκατομμύρια δολάρια σε υποδομές σε αυτές τις 16 ευρωπαϊκές χώρες, ενώ το ΕΚ τόνισε ότι τα έργα αυτά «δεν πρέπει να ανατίθενται με αδιαφανή διαδικασία υποβολής προσφορών».

4.2.1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη να συνεργαστούν πολύ πιο στενά για να διασφαλίσουν «ότι δεν διακυβεύονται τα εθνικά και ευρωπαϊκά συμφέροντα με αντάλλαγμα βραχυπρόθεσμη χρηματοδοτική στήριξη». Αυτή η γενική ανησυχία αντανάκλαται στην πρόταση της ΕΕ σχετικά με τον έλεγχο των εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων ⁽²⁾.

4.2.2. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι, ενώ για την Αφρική υφίστανται ενωσιακά μέσα στήριξης των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων και κοινοπραξιών, δεν υφίστανται τέτοια μέτρα για τις συνδέσεις Ασίας-Ευρώπης. Δεδομένου ότι, μεταξύ άλλων, αυτό φέρνει τις εν λόγω επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τις κινεζικές επιχειρήσεις που υποστηρίζονται από την πρωτοβουλία BRI, φρονούμε ότι η Επιτροπή πρέπει πλέον να επεκτείνει την πολιτική που ισχύει για την Αφρική, και το πρόγραμμα InvestEU να επεκταθεί ώστε να καλύπτει επενδυτικούς κινδύνους τόσο στην Ασία όσο και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Αυτή η στήριξη πρέπει επίσης να παρέχεται με σεβασμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων σε τρίτες χώρες που λαμβάνουν ξένες επενδύσεις.

4.3. Η «ολοκληρωμένη συνδεσιμότητα» (*comprehensive connectivity*), από την άλλη, περιλαμβάνει τη συνδεσιμότητα των μεταφορών και την ψηφιακή και ενεργειακή συνδεσιμότητα. Όσον αφορά την ψηφιακή συνδεσιμότητα, το σημείο 3.2 της ανακοίνωσης αναφέρεται σε ζευγείς δικτύων υψηλής χωρητικότητας, καθολική και προσιτή οικονομικά πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε «ένα ειρηνικό, ασφαλές και ανοικτό περιβάλλον ΤΠΕ και, παράλληλα, [η ΕΕ θα πρέπει] να αντιμετωπίσει τις απειλές κατά της ασφάλειας του κυβερνοχώρου και να προστατεύσει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες στο διαδίκτυο, καθώς και τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα». Ωστόσο, δεν γίνεται καμία αναφορά στον τρόπο αντιμετώπισης όσων χωρών υιοθετούν πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις σε αυτά τα ζητήματα.

4.4. Όσον αφορά τις μεταφορές, η ανακοίνωση επισημαίνει ότι το 70 % του εμπορίου μεταφέρεται διά θαλάσσης και το 25 % αεροπορικώς, κάτι που είναι αναπόφευκτο λόγω των αποστάσεων. Παρατηρούμε, ωστόσο, ότι, κατά την εξέταση των τελωνειακών διατυπώσεων, δεν λαμβάνεται προφανώς υπόψη η συμφωνία του ΠΟΕ για τη διευκόλυνση του εμπορίου (*WTO Trade Facilitation Agreement*), η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο του 2017.

4.4.1. Αναγνωρίζεται ότι το δυναμικό ανάπτυξης στις μεταφορές είναι σημαντικό, και επισημαίνεται ότι «οι σιδηροδρομικές μεταφορές παραμένουν σχετικά οριακές». Οι θαλάσσιες μεταφορές είναι πολύ πιο κατάλληλες για πολλές ασιατικές χώρες και ένα πλοίο μπορεί να φορτώσει έως και 200 φορές περισσότερα κοντέινερ από το τρένο. Οι θαλάσσιες μεταφορές όμως αποτελούν παγκόσμιο, και όχι ασιατικό, ζήτημα. Προστίθεται ότι «οι οδικές μεταφορές συμφέρουν συνήθως στις μεσαίες αποστάσεις [...] και ως δευτερεύον δίκτυο μεταφορών». Γιατί όμως δεν περιέχεται καμία αναφορά στη διακυβερνητική επιτροπή TRACECA ⁽³⁾;

⁽¹⁾ Βλέπε υποσημείωση 3.

⁽²⁾ COM(2017) 487 final

⁽³⁾ Βλέπε υποσημείωση 2.

4.4.2. Βασική σύσταση της γνωμοδότησης της ΕΟΚΕ του 2015 για την Κεντρική Ασία ⁽¹⁴⁾ ήταν ότι η ΕΕ θα πρέπει να καταβάλει περισσότερες προσπάθειες για να τελεφορήσει το έργο της TRACECA ώστε «να επισπευσθεί η ανάπτυξη μιας βιώσιμης αλυσίδας υποδομών που θα διασφαλίζει πολυτροπικές μεταφορές (κυρίως σιδηροδρομικές και οδικές υποδομές) μέσω της διασύνδεσης του διαδρόμου με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)».

4.4.3. Η ΕΟΚΕ επεσήμανε ότι «για την ΕΕ, ο διάδρομος μεταφορών Ευρώπη-Καύκασος-Ασία (TRACECA) εξακολουθεί να αποτελεί σημαντική πρωτοβουλία. Το διεθνές αυτό πρόγραμμα ενισχύει τους οικονομικούς δεσμούς, τις εμπορικές συναλλαγές και τις μεταφορικές συνδέσεις από τον Εύξεινο Πόντο προς τις νότιες περιοχές του Καυκάσου και την Κεντρική Ασία με βάση τα υφιστάμενα δίκτυα μεταφοράς, χάρη στην πολιτική βούληση και τις κοινές φιλοδοξίες και των 13 κρατών μελών του». Εάν υπάρχουν ζητήματα διαφθοράς, αυτά πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα.

4.4.4. Η ΕΟΚΕ με έκπληξη διαπιστώνει επίσης ότι υπάρχει απλώς μια πρόταση που αναφέρει ότι η ΕΕ «θα πρέπει να εργαστεί για τη σύνδεση του καλά αναπτυγμένου Διερωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) με δίκτυα στην Ασία». Η γνωμοδότησή μας του 2015 επαναλάμβανε «τη σύσταση του 2011 ότι οι προτεινόμενοι μεταφορικοί διάδρομοι της Κίνας και της ΕΕ πρέπει να ευθυγραμμιστούν πλήρως, με επίκεντρο κυρίως –και όπου αυτό είναι δυνατό– τις σιδηροδρομικές υποδομές». Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει το ίδιο το 2019.

4.4.5. Στην εν λόγω γνωμοδότηση επισημαίνονταν επίσης ότι «η κατασκευή σύγχρονων και διαλεπτοργικών οδικών και στρατηγικών σιδηροδρομικών υποδομών κατά μήκος του Δρόμου του Μεταξίου εξυπηρετεί ζωτικά συμφέροντα της Κίνας, της ΕΕ, καθώς και της Ρωσίας. Η επιτυχημένη ολοκλήρωση αυτής της περιοχής μέσω σύγχρονων και αξιόπιστων υποδομών αναμένεται να αποτελέσει σημαντική ευκαιρία, όχι μόνο για την ενίσχυση της περιφερειακής οικονομικής συνεργασίας, αλλά και για την προώθηση της κινητικότητας των πολιτών και των πολυπολιτισμικών ανταλλαγών, οι οποίες με τη σειρά τους θα διαμορφώσουν ένα καλύτερο περιβάλλον για την προαγωγή του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας». Λαμβανομένου υπόψη του ΣΒΑ 9 (Κατασκευή ανθεκτικών υποδομών, προαγωγή της βιώσιμης εκβιομηχάνιση και υποστήριξη της καινοτομίας), το θέμα καθίσταται ακόμη πιο επείγον.

4.4.6. Εκφράζουμε επίσης την απογοήτευσή μας για το γεγονός ότι δεν περιλαμβάνεται καμία αναφορά σχετικά με την επέκταση των οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων προς την Ινδία και τη ΝΑ Ασία, παρά τα σημαντικά πρόσφατα έργα οδοποιίας τόσο στην Κεντρική Ασία όσο και στο Ιράν. Η εγκατάλειψη του κοινού ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης (ΚΟΣΔ/JCPOA-Joint Comprehensive Plan of Action ⁽¹⁵⁾) από τις ΗΠΑ μπορεί να αποτελεί βασικό παράγοντα στην προκειμένη περίπτωση.

4.5. Το τμήμα σχετικά με την ενεργειακή συνδεσιμότητα (3.3) είναι ιδιαίτερα σύντομο. Έχουμε διατυπώσει στο παρελθόν τη σύσταση «ότι η βιωσιμότητα των συνδέσεων της ΕΕ με τα σημαντικά πιθανά ενεργειακά αποθέματα της Κεντρικής Ασίας πρέπει να βασίζεται σε πρακτικούς και οικονομικούς λόγους. Η ΕΕ ορθώς συμμετέχει στην ανάπτυξη του ενεργειακού τομέα σε αυτές τις χώρες, καθώς μάλιστα τα αποθέματά τους προσφέρουν στην Ευρώπη πρόσθετες και συμπληρωματικές (και όχι εναλλακτικές) πηγές ενέργειας, παρόλο που το εγχείρημα αυτό δυσχεραίνεται λόγω προβλημάτων στη διαμετακόμιση και μεταφορά. Θα είναι ωστόσο σημαντικό να αποφευχθεί κάθε πιθανή παρανόηση με την Κίνα, καθώς η αύξηση του ενεργειακού εφοδιασμού από την Κεντρική Ασία εξυπηρετεί τα συμφέροντα και των δύο πλευρών».

4.5.1. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει και πάλι τη σύστασή της «να αξιοποιηθεί η σημαντική εμπειρία που διαθέτει η ΕΕ στην αναβάθμιση της συνεργασίας προκειμένου να βελτιωθεί η ενεργειακή αποδοτικότητα και να αναπτυχθούν εναλλακτικές πηγές ενέργειας, δεδομένου ότι υπάρχουν σημαντικές ανεκμετάλλετες δυνατότητες στην περιοχή».

4.5.2. Η ΕΟΚΕ σημειώνει με έκπληξη ότι απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στο νερό, παρά το γεγονός ότι αποτελεί ζωτικής σημασίας αγαθό για μεγάλο τμήμα της Ασίας και μπορεί να αποτελέσει πραγματική αιτία συγκρούσεων. Η διαχείριση του νερού, όπως και η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, είναι καθοριστικής σημασίας. Αυτό ισχύει κυρίως για την αποδοτική χρήση και τη σπατάλη νερού.

4.5.3. Η κλιματική αλλαγή θα επιδεινώσει την έλλειψη νερού. Υπάρχει ήδη το ενδεχόμενο συγκρούσεων στην Κεντρική Ασία μεταξύ των χωρών που έχουν νερό αλλά δεν έχουν σοβαρές πηγές υδρογονανθράκων και των χωρών με πετρέλαιο και φυσικό αέριο αλλά χωρίς νερό. Η πιθανή κατασκευή φραγμάτων σε μεγάλους ποταμούς, όπως ο Μεκόνγκ, εξακολουθεί να προκαλεί ανησυχία, ενώ η τήξη του «τρίτου πόλου», των πολικών πάγων των Ιμαλαίων, αναμένεται επίσης να αποτελέσει ιδιαίτερη πρόκληση.

5. Η πρωτοβουλία «Μια ζώνη ένας δρόμος» (Belt and Road Initiative/BRI) και ευρύτεροι προβληματισμοί για την ΕΕ-Ασία

5.1. Η ΕΟΚΕ δεν θα είναι η μόνη που εκπλησεται από το γεγονός ότι η ανακοίνωση δεν κάνει αναφορά στην BRI: πολλοί ανέμεναν ότι η ανακοίνωση θα αποτελούσε βασικό στοιχείο της απάντησης της Ευρώπης.

5.1.1. Όταν εγκαινιάστηκε για πρώτη φορά στην Ασάνα το 2013 από τον Πρόεδρο Χι, η BRI ονομαζόταν «οικονομική ζώνη του Δρόμου του Μεταξίου» («Silk Road Economic Belt»): ο «Δρόμος του Μεταξίου» αποτελεί την ιστορική οδό σύνδεσης ΕΕ-Ασίας.

5.1.2. Η BRI υποστηρίζονταν αρχικά από κονδύλιο ύψους 16,3 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ, το οποίο είναι σήμερα πολύ υψηλότερο: απέφερε πραγματικό χρήμα. Δεν αποσκοπούσε απλά στην οικοδόμηση στενότερων δεσμών με την Ευρώπη, αλλά αποτελούσε μέρος ενός ευρύτερου οράματος για την επέκταση της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ της Κίνας και άλλων χωρών της Ασίας, καθώς και της Αφρικής, για την ενίσχυση της περιφερειακής συνδεσιμότητας, την εμβάθυνση των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων και τη σύσφιξη των δεσμών μεταξύ των λαών. Σήμερα αποσκοπεί στην οικοδόμηση δεσμών στους τομείς του εμπορίου και των υποδομών σε περισσότερες από εβδομήντα χώρες διά ξηράς και θαλάσσης, με την προσθήκη της επενδυτικής, αναπτυξιακής και χρηματοπιστωτικής συνδεσιμότητας και της συνδεσιμότητας των λαών, ένα ισχυρό μήνυμα της επιθυμίας της Κίνας να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο παγκοσμίως, παρά τις ανησυχίες πολλών (όπως της Ινδίας και της Ιαπωνίας) σχετικά με τις πολιτικές και τις οικονομικές προεκτάσεις αυτών.

⁽¹⁴⁾ Βλέπε υποσημείωση 4.

⁽¹⁵⁾ Το κοινό ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης (ΚΟΣΔ) του 2015 που υπογράφηκε με το Ιράν.

5.1.3. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι επιτακτική ανάγκη η ΕΕ να απαντήσει επίσημα στην πρωτοβουλία BRI. Η στρατηγική εταιρική σχέση ΕΕ-Κίνας είναι σημαντική. Ενώ η BRI επιδιώκει να παράσχει πραγματικούς μεταφορικούς και εμπορικούς δεσμούς και δεσμούς στον τομέα των υποδομών, αυτό που προσφέρει η παρούσα ανακοίνωση είναι πολύ αόριστο. Θέλει η ΕΕ στο μέλλον οι δρόμοι να οδηγούν στο Πεκίνο και όχι στη Ρώμη;

5.2. Η BRI αποτελεί βασικό παράγοντα συνδεσιμότητας της ΕΕ με την Ασία. Έχουν ήδη αναφερθεί οι ανησυχίες που έχει εκφράσει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Με τη σειρά του, το εμπορικό επιμελητήριο της ΕΕ στην Κίνα (EUCCC/*European Union Chamber of Commerce in China*) τόνισε ότι η BRI πρέπει να αποτελέσει αμφίδρομο όχημα, αναφέροντας ότι το μέλλον της «εξαρτάται από την ισορροπία εμπορική και επενδυτική ροή και προς τις δύο κατευθύνσεις, γεγονός που θα απαιτήσει από την Κίνα να ανοίξει τις αγορές της».

5.2.1. Το EUCCC θεωρεί ότι η επιτυχία της BRI «θα βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στις ανοικτές αγορές, το ισορροπημένο εμπόριο, τη διαφάνεια και την αμοιβαιότητα». Επισημαίνει την ανάγκη για καλές υποδομές στην Ασία, όπως και αλλού, αναφέροντας ότι «η βελτίωση της συνδεσιμότητας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη, επομένως μια τέτοια προσέγγιση είναι προς το συμφέρον όλων των συμμετεχόντων σε αυτό το φιλόδοξο έργο». Απευθύνει έκκληση να τεθούν σε εφαρμογή «διαφανείς διαδικασίες για τις δημόσιες συμβάσεις» που «θα επιτρέπουν στις ευρωπαϊκές και κινεζικές εταιρείες, και κυρίως στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, να ανταγωνίζονται με ισότιμους όρους και τα έργα να κατακυρώνονται στους ισχυρότερους υποψηφίους. Εάν δεν γίνει κάτι τέτοιο, το αποτέλεσμα θα είναι πιθανόν η απώλεια κεφαλαίων και η αποτυχία των έργων»⁽¹⁶⁾.

5.2.2. Η ανακοίνωση (τμήμα 5.3) κάνει επίσης λόγο για «ίσους όρους για τις επιχειρήσεις». Οι επιχειρήσεις της ΕΕ έχουν εκφράσει τις ανησυχίες τους, ζητώντας επίσης μεγαλύτερη διαφάνεια και εκτεταμένη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε προγενέστερο στάδιο στα έργα BRI, προκειμένου να καταστεί δυνατή η δέουσα επιμέλεια και η αξιολόγηση της εμπορικής βιωσιμότητας και να διασφαλιστεί η λειτουργία της οικονομίας της αγοράς βάσει κανόνων, αλλά και των δημόσιων συμβάσεων χωρίς διακρίσεις.

5.3. Η ανακοίνωση δίνει έμφαση στους ΣΒΑ. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι είναι απαραίτητο να υπάρξει επίσημη σύνδεση μεταξύ των ΣΒΑ και της BRI. Η κοινή δήλωση της Στρογγυλής Τράπεζας ΕΕ-Κίνας του 2017⁽¹⁷⁾ «τονίζει ότι η εφαρμογή της BRI θα πρέπει να συμβάλλει στην υλοποίηση της ατζέντας του ΟΗΕ για το 2030 και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της και στην εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού για την αλλαγή του κλίματος».

5.3.1. Η κοινή δήλωση του 2018⁽¹⁸⁾ ανέφερε επίσης ότι «όσον αφορά σημαντικές πρωτοβουλίες στον τομέα των υποδομών, η ΕΕ και η ΛΔΚ, ως σημαντικοί εμπορικοί και επενδυτικοί εταίροι, θα πρέπει να συνεχίσουν να ευθυγραμμίζουν την ανάπτυξη και την υλοποίηση σημαντικών πρωτοβουλιών και να εμβαθύνουν τη συνεργασία στο εμπόριο, τη διευκόλυνση των επενδύσεων, το ηλεκτρονικό εμπόριο, τη συνδεσιμότητα, την υποδομή, την πληροφορική, την ενέργεια, τις επαφές μεταξύ των λαών και άλλους τομείς». Οι αρχές και των δύο πλευρών, προσέθετε, θα πρέπει «να διασφαλίζουν ότι όλες οι κοινές πρωτοβουλίες και τα κοινά έργα είναι βιώσιμα από φορολογικής και περιβαλλοντικής άποψης και, κατά συνέπεια, συμβάλλουν στην επίτευξη των ΣΒΑ». Στη δήλωση επισημειώσαν ότι «τόσο η ατζέντα του 2030 όσο και η συμφωνία του Παρισιού αναδεικνύουν τις εκκρεμείς ανάγκες για παγκόσμιες υποδομές και διαπιστώνει ότι όλοι οι ΣΒΑ πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της BRI και της ευρωασιατικής στρατηγικής για τη συνδεσιμότητα».

5.3.2. Η Στρογγυλή Τράπεζα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «για να είναι επωφελή και για τις δύο πλευρές, τα μεγάλα έργα πρέπει να έχουν αμοιβαίο όφελος και να είναι διαφανή, διαλειτουργικά, αμοιβαία και βιώσιμα και να βασίζονται σε διαβουλεύσεις, συνεισφορές και κοινά οφέλη».

5.4. Όσον αφορά τους ευρύτερους προβληματισμούς για τη συνδεσιμότητα της ΕΕ με την Ασία, είναι σαφές ότι πολλά από τα ζητήματα που αφορούν την BRI έχουν πολύ ευρύτερη εφαρμογή. Για παράδειγμα, η ανακοίνωση δίνει έμφαση στους ΣΒΑ, αλλά δεν προβαίνει σε βάθος ανάλυση. Οι πιο σημαντικοί ΣΒΑ, όχι μόνο για τη BRI, αλλά για τη συνδεσιμότητα σε πανασιατικό επίπεδο, είναι:

— Στόχος 6 (Καθαρό νερό και αποχέτευση),

— Στόχος 7 (Διασφάλιση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και σύγχρονη ενέργεια για όλους),

— Στόχος 9 (Κατασκευή ανθεκτικών υποδομών, προαγωγή της βιώσιμης εκβιομηχάνισης και υποστήριξη της καινοτομίας),

— Στόχος 8 (Προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της αξιοπρεπούς εργασίας για όλους), και

— Στόχος 14 (Διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων).

5.4.1. Πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη πολλοί άλλοι ΣΒΑ, ιδίως ο Στόχος 5 (Επίτευξη της ισότητας των φύλων), ο Στόχος 11 (Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες), ο Στόχος 12 (Διασφάλιση μεθόδων βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής) και ο Στόχος 15 (Βιώσιμη διαχείριση των δασών, καταπολέμηση της απερίθμωσης, ανάσχεση και αντιστροφή της υποβάθμισης του εδάφους και ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας).

⁽¹⁶⁾ Όπως επιβεβαιώθηκε στις 27 Μαΐου 2017.

⁽¹⁷⁾ 15η Στρογγυλή Τράπεζα ΕΕ-Κίνας

⁽¹⁸⁾ 16η Στρογγυλή Τράπεζα ΕΕ-Κίνας

5.5. Η ανακοίνωση ορθώς δίδει μεγάλη έμφαση στη «συνδεσιμότητα βασισμένη σε κανόνες». Στο σημείο αυτό ο ΠΟΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ο οποίος απειλείται σήμερα από την κυβέρνηση Τραμπ των Ηνωμένων Πολιτειών. Βασικό καθήκον του ΠΟΕ είναι να προωθήσει τη διαφάνεια στο διεθνές εμπόριο, ιδίως μέσω του συστήματος «αξιολόγησης από ομοτίμους» («peer-review»), βάσει του οποίου οι εμπορικές πρακτικές των μελών του υπόκεινται σε τακτική εξέταση. Ο ΠΟΕ αποτελεί το κατάλληλο φόρουμ στο οποίο θα πρέπει να αντιμετωπίζονται οι ανησυχίες, όπως αυτές που εξέφρασαν οι ΗΠΑ σε βάρος της Κίνας, μεταξύ άλλων σχετικά με περιπτώσεις ντάμπινγκ και κρυφών επιδοτήσεων.

5.5.1. Για τον λόγο αυτό και για πολλούς άλλους γεωπολιτικούς λόγους, δεδομένης της εκθετικής αύξησης του εμπορίου σε μεγάλο αριθμό ασιατικών κρατών, η θετική υποστήριξη του ΠΟΕ θα είναι ισχυρή και θα υπάρξει ευρεία υποστήριξη από την Ασία στην ΕΕ στην προσπάθειά της να προωθήσει τον ΠΟΕ, τον ρόλο και τις βασικές του δραστηριότητες.

5.5.2. Ένας συγκεκριμένος επιμέρους στόχος για τον ΣΒΑ 17 (Αναζωογόνηση της παγκόσμιας σύμπραξης για τη βιώσιμη ανάπτυξη) είναι η καθιέρωση ενός «καθολικού, ανοικτού, χωρίς διακρίσεις και δικαίου πολυμερούς εμπορικού συστήματος βάσει κανόνων στο πλαίσιο του ΠΟΕ». Στην υπουργική Διακήρυξη του ΠΟΕ ⁽¹⁹⁾ στο Ναϊρόμπι τονίστηκε ότι το διεθνές εμπόριο μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη της βιώσιμης, ισχυρής και ισόρροπης ανάπτυξης για όλους, ενώ επισημάνθηκε, ταυτοχρόνως, ότι κάτι τέτοιο θα ήταν πολύ δυσκολότερο χωρίς την ύπαρξη ενός αποτελεσματικού πολυμερούς μηχανισμού εμπορίου.

6. Ενδυνάμωση της κοινωνίας πολιτών

6.1. Όπως έχει ήδη επισημανθεί, σε όλες τις ΣΕΣ και ΣΟΕΣ της ΕΕ που έχουν συναφθεί από το 2011 υπάρχει ένα ισχυρό κεφάλαιο για το Εμπόριο και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, στο οποίο προβλέπεται ένας ενεργός ρόλος παρακολούθησης για την κοινωνία πολιτών.

6.1.1. Ωστόσο, ο ρόλος και η έννοια της κοινωνίας πολιτών διαφέρουν αισθητά στην Ασία και στην Ευρώπη ή αλλού. Η σύσταση ενός αποτελεσματικού φόρουμ της κοινωνίας πολιτών στο πλαίσιο της ΣΕΣ ΕΕ- Κορέας υπήρξε επιτυχής, μολοντί αποτέλεσε μια μακροχρόνια διαδικασία. Η θέσπιση παρόμοιου μηχανισμού μεταξύ της ΕΕ και της Ιαπωνίας βρίσκεται σε εξέλιξη, και δημιουργείται με μακροχρόνιες, σε βάθος και γόνιμες επαφές. Ωστόσο, ούτε για τη Σιγκαπούρη ούτε για το Βιετνάμ δεν υπάρχει επί του παρόντος μηχανισμός που θα αποτελέσει τη βάση της προσπάθειας μετά την επικύρωση. Άλλες χώρες της ASEAN, ιδίως η Ινδονησία, είναι πιθανόν να ακολουθήσουν. Παρά το γεγονός ότι αποτελεί το εμβληματικό στοιχείο για τη σύνδεση της ΕΕ με την κοινωνία πολιτών στην Ασία, η ανακοίνωση παραμένει σιωπηλή ως προς αυτό το ζήτημα.

6.2. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την ενσωμάτωση της έννοιας της συνδεσιμότητας των λαών στην ανακοίνωση. Αναφέρεται ειδικότερα στη «συνδεσιμότητα και την κινητικότητα φοιτητών, επιστημόνων και ερευνητών»(τμήμα 3.4) η οποία «έχει καίρια σημασία για την αμοιβαία κατανόηση και την οικονομική ανάπτυξη», υπογραμμίζοντας το πρόγραμμα Erasmus και τις δράσεις Marie Skłodowska Curie. Η μεγαλύτερη συνδεσιμότητα μεταξύ των λαών προκύπτει μέσω του εμπορίου, του τουρισμού ή του αθλητισμού, παρόλο που η ΕΕ έχει επίσης καθιερώσει ένα ευρύ φάσμα πρωτοβουλιών διαλόγου με την Κίνα, την Ινδία και άλλους.

6.2.1. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή των νέων, ιδίως μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης και ανταλλαγών. Το αναθεωρημένο, ιδιαίτερα περιζήτητο πρόγραμμα Erasmus+ της ΕΕ, είναι καθοριστικής σημασίας. Το πρόγραμμα Erasmus+ συμβάλλει στην ανάπτυξη βαθύτερων εκπαιδευτικών δεσμών και στην κινητικότητα σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η οποία θα πρέπει να συνοδεύεται από διευκόλυνση έκδοσης θεωρήσεων και απαλλαγές διδάκτρων για τους πλέον προικισμένους σπουδαστές. Ωστόσο, το πρόγραμμα αυτό είναι παγκοσμίου εμβέλειας, και δεδομένης της ποικιλομορφίας στο εσωτερικό της Ασίας δεν είναι εύκολη ούτε, ενδεχομένως, επιθυμητή η προσθήκη ενός συγκεκριμένου ασιατικού πλαισίου.

6.2.2. Όμως αυτό πρέπει να λειτουργεί αμφίδρομα: και η Ασία έχει ικανότητες υψηλού επιπέδου να προσφέρει. Πολλές ασιατικές χώρες ενδιαφέρονται περισσότερο για την αμοιβαία αναγνώριση των προσόντων, για την κινητικότητα της εργασίας και για την εύκολη πρόσβαση στις θεωρήσεις, όπως έχει ήδη αποδειχτεί με το αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις με την Ινδία.

6.3. Ωστόσο, η ΕΕ πρέπει να πράξει περισσότερο για να κερδίσει την καρδιά και τη σκέψη των πολιτών στην Ασία. Είναι απογοητευτικό το γεγονός ότι η ανακοίνωση κάνει τόσο περιορισμένη αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα (ίσως λόγω της ποικιλομορφίας σε ολόκληρη την Ασία), στο κράτος δικαίου, στη χρηστή διακυβέρνηση και στον εκδημοκρατισμό. Η ΕΕ πρέπει να ενθαρρύνει την οικοδόμηση εμπιστοσύνης. Η Ασία, ως συνολική οντότητα, αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες λόγω της επώδυνης και ευρείας μετάβασης της από την οικονομία κεντρικού σχεδιασμού στην οικονομία των εθνικών αγορών σε πολλές χώρες, η οποία μάλιστα δυσχεραίνεται, όπως πάντα, από εθνοτικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές αναταραχές, για να μην αναφέρουμε τη διαφθορά.

Βρυξέλλες, 20 Μαρτίου 2019.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Luca JAHIER

⁽¹⁹⁾ Υπουργική δήλωση του Ναϊρόμπι